

VÝZNAMNÉ PODUJATIE SLOVENSKÝCH SOCIOLOGOV

V dňoch 26.—28. novembra 1963 bol domov vedeckých pracovníkov v Smoleniciach dejiskom dvoch pozoruhodných akcií slovenských sociológov. Najprv (26. novembra) sa tu konala oponentúra k metodike výskumnej úlohy *Zákonitosti formovania socialistického vedomia družstevného roľníctva*, ktorú v rámci príprav vlastného výskumu vypracovalo sociologické oddelenie Filozofického ústavu SAV. Na túto akciu nadviazal potom (27.—28. novembra) celoslovenský seminár k problémom marxistickej sociológie na Slovensku, organizovaný spomínaným oddelením v spolupráci so Slovenským výborom Československej spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov.

Je všeobecne známe, koľko všelijakých prekážok a zábran bolo treba odpratať z cesty, aby sa mohla takáto akcia — prvá svojho druhu u nás — vôbec uskutočniť. „Boli to najmä prekážky subjektívnej povahy, náš metafyzický prístup k hodnoteniu vzťahu medzi historickým materializmom a sociológiou,“ poznamenal vo svojom otváracom prejave na seminári akademik S z á n t ó. A so vzácnou otvorenosťou, ktorej je cudzie nadradovanie osobnej prestíže nad záujmy vedeckého poznania, dodal: „Aj ja som vyše tridsať rokov zastával a prebojovával myšlienku, že sociológia je buržoáznou pavidou a historický materializmus marxistickou sociológiou. Teraz som však toho náhľadu, že popri historickom materializme a na jeho základe, na základe marxistickej filozofie treba budovať aj sociológiu ako špeciálnu vednú disciplínu.“

Vlastnému semináru, na ktorom sa zúčastnili mnohí záujemci z celého Slovenska i z Prahy, päťčlenná skupina sociológov z Poľska, jeden sociológ zo Sovietskeho sväzu i zástupcovia ÚV KSČ a ÚV KSS, predchádzala — ako už bolo spomenuté — oponentúra k metodike výskumnej úlohy mladého sociologického oddelenia pri Filozofickom ústave SAV. Je to nesporne dôležitý, veľavravný fakt. Svedčí o tom, že sme sa už vymanili zo štádia púhych teoretických, viac-menej nezáväzných či dokonca neplodných úvah o potrebe, oprávnenosti a zmysle sociologického bádania a nastúpili cestu, keď akákoľvek ďalšia diskusia na túto tému bude v čoraz väčšej miere možná len na základe takéhoto bádania a k problémom, ktoré sa v jeho priebehu vynoria a budú vynárať. Ak seminár z tohto hľadiska nesplnil ešte všetky očakávania, ak najmä vo svojej diskusnej časti — ako sa kriticky vyjadrili niektorí účastníci — strácal niekedy na vecnosti, tak to bolo

spôsobené tým, že je ešte veľmi málo praktických skúseností a výsledkov, že sme na samom začiatku spomínanej cesty. V každom prípade sa však táto kritická pripomienka vzťahuje iba na seminár, a nie na vlastné oponentské konanie, ktoré sa nieslo v plodnom pracovnom duchu.

Oponentmi metodiky boli doc. dr. B. Gałęski, vedúci oddelenia sociológie dediny Ústavu filozofie a sociológie Poľskej akadémie vied, dr. S. Szostkiewicz, vedecký pracovník oddelenia sociológie práce toho istého ústavu, a doc. dr. J. Tauber, vedúci oddelenia sociológie Výskumného ústavu poľnohospodárskej ekonomiky v Prahe.

Oponenti vcelku súhlasili s výberom témy, podčiarkli jej veľký význam, ale poukázali aj na jej veľkú náročnosť. Ďalej vyslovili súhlas s formuláciou pracovnej hypotézy a so spôsobom skúmania, zameraným na komplexný prístup k skúmanému spoločenskému javu. Pripomienky mali najmä k navrhovaným metódam a k niektorým technikám. Upozornili na problém spracovania a využitia získaného materiálu a poskytli mnoho cenných rád, pokiaľ ide o pristupovanie výskumníka k ľuďom. Navrhli niektoré spresnenia a úpravy v dotazníku a anketnom hárku. Vyslovili sa aj za to, aby sa pri skúmaní ekonomickej stránky života družstevných roľníkov upustilo od sledovania niektorých menej podstatných ukazovateľov.

V priebehu oponentského konania sa vynorili aj problémy zásadnej teoreticko-metodologickej povahy. Predovšetkým sa ukázalo, že bude treba presnejšie vymedziť pojem socialistického vedomia, ale aj pojem družstevnej demokracie a pod. (Gałęski, Tauber). Ďalej vznikla otázka, či bude možné odhaliť závislosť vedomia od bytia, keď sa bude skúmať to, čo ľudia robia vo vzťahu k celku, kým to, čo si ľudia myslia vo vzťahu k jednotlivcom (Szostkiewicz). Podnetná bola aj pripomienka, že výskum sociálno-ekonomickej štruktúry družstevnej dediny by nevedel k žiadúcim výsledkom, keby sa nevenovala pozornosť zmenám v postavení a funkciách roľníckej rodiny (Sianko), a že je potrebné viac sa zamerať na otázku vzťahov medzi ľuďmi v práci ako na otázku vzťahu ľudí k práci (Szostkiewiczová). Pokiaľ ide o problém praktickej zaangažovanosti sociológie, nie je bez zaujímavosti myšlienka, že sociológii v prvom rade ide a musí ísť o vyvracanie nesprávnych stereotypov (Gałęski), hoci obmedziť sa len na to by bolo zrejme nesprávne, podporovalo by to u sociológov alibistické sklony (Tauber).

Oponentské konanie prispelo nielen k zdokonaleniu posudzovanej metodiky výskumu, ale aj k utuženiu kontaktov medzi zainteresovanými pracoviskami. Z tohto hľadiska treba privítať najmä dohodu o uskutočnení porovnávacieho výskumu jednej združstevnenej dediny v Poľsku a jednej na Slovensku.

Ťažšie než priebeh a výsledky oponentúry je zachytiť v stručnej zpráve priebeh a výsledky vlastného seminára. Rôznorodé zloženie účastníkov seminára viedlo najmä v diskusnej časti k tomu, že sa hovorilo o najrozmanitejších aspektoch problematiky, počínajúc tradičnými spormi okolo predmetu historického materializmu a sociológie cez zdôrazňovanie a odôvodňovanie potreby sociologických výskumov v etnografii, v zdravotníckej osвете, v urbanistike atď. až po skúmanie úloh, pred ktorými sa v súvislosti s nástupom sociológie ocitá naše knihovníctvo. V žiadnom prípade nebudeme môcť pojať do tejto zprávy všetky vyslovené myš-

lienky a podnety a informovať rovnakou mierou o každom príspevku. Čitateľov, ktorí sa budú chcieť s výsledkami seminára zoznámiť dôkladnejšie, odkazujeme na príslušný zborník, ktorý sa dozaista v krátkom čase objaví na knižnom trhu. Ostatne, viaceré diskusné príspevky pre časovú tieseň vôbec na seminári neodznili a vyjdú až v zborníku.

Náplň seminára tvorili referáty a diskusia. Z referentov prvý vystúpil akademik A. S i r á c k y. Hovoril o mieste a úlohe marxistickej sociológie v našej spoločnosti. Predovšetkým si položil otázku, prečo nebolo možné za celých 20—30 rokov dogmatického myslenia vedecky analyzovať sociálnu štruktúru a spoločenské procesy ako hociktorý iný jav prístupný bádaniu. Azda preto, že sa úzko dotýkal problematiky spoločenského života — politiky? Ak áno, tak je to dvojnásobný dôvod, aby sa spoločenské procesy prísne vedecky skúmali a získané poznatky prakticky využívali. Referent sa potom dotkol pálčivej otázky predmetu sociológie a vyslovil presvedčenie, že ide o relatívne samostatnú vedu o spoločnosti, že sociológia nemá byť filozofickou, ale teoreticko-empirickou disciplínou. Pri jej formovaní bude treba dbať jednak na to, aby sa vychádzalo z materialistického poňatia dejín, jednak na to, aby sa využili najnovšie výdobytky teórie a praxe (kybernetika, teória informácií, riadenie vedy, praxeológia a pod.). Pritom bude dôležité netrieť, ale sústreďovať prostriedky a sily na riešenie podstatných úloh. K takýmto úlohám patria: 1. výskum zmien v štruktúre našej spoločnosti; 2. zmeny, ktoré sa odohrávajú v živote nášho roľníctva; 3. problémy produktivity práce; 4. problémy vedeckého riadenia spoločnosti; 5. výskum života, prostredia a cieľov rôznych spoločenských vrstiev. Treba pouvažovať o poradí a závažnosti jednotlivých tém a vybrať z nich čiastkové úlohy.

Druhým referentom bol doc. dr. J. P a š i a k, C. Sc., vedúci oddelenia sociologického výskumu pri Filozofickom ústave SAV. Hovoril o súčasnom stave sociologických výskumov na Slovensku a perspektívach ich rozvoja. Úvodom poukázal na to, že sme v rozvoji marxistickej sociológie zaostali za ostatnými krajinami. Bolo to spôsobené objektívnymi i subjektívnymi príčinami, konkrétne kompromitáciou časti slovenských sociológov spoluprácou s klérofašizmom, absolutistickou negáciou buržoáznej filozofie, ako aj kultom osobnosti, ktorý nepotreboval poznať skutočnosť, aká je, ale aká by mala byť podľa subjektivistických predstáv jednotlivcov. No dnes už s týmto konštatovaním nevystačíme. Treba sa zamerať na aktívnu činnosť, na dobehnutie zameškaného, na prípravu odborných sociologických kádrov, na koordináciu jestvujúcich výskumov atď.

Práce o problémoch našej spoločnosti z obdobia kultu osobnosti mali prevažne apodiktický, postulatívny charakter, pričom sa zväčša používali deduktívne metódy. Kritika týchto prác vyvoláva hlad po faktoch, po poznaní spoločenských javov v ich rozpornosti. Neodôvodnený optimistický subjektivismus prác z tohto obdobia sa však často nahradzuje pesimistickým subjektivismom. Neslobodno bagatelizovať ani inú podobnú tendenciu, snahu prejsť od apriorizmu k vulgárnemu empirizmu. Tomuto úskaliu sa vyhneme iba tak, keď budeme v sociologickom výskume dôsledne uplatňovať princípy marxistickej filozofie a prehodnotíme metódy empirickej sociológie. Treba vyriešiť aj niektoré terminologické otázky. Hovoríme o sociologických výskumoch, no často sa v tom istom zmysle používa

aj termín „sociálny výskum“, hoci je zrejme, že sociologický výskum je iba jedným z typov sociálneho výskumu. Predmetom sociológie sú zákonitosti pôsobiace medzi jednotlivými oblasťami spoločnosti.

Ďalej sa referent zaoberal výberom skúmanej problematiky. Dnes je tento výber poväčšine determinovaný okamžitými praktickými potrebami. Perspektívne však nemožno počítať len s takýmto zameraním. Sociológia má i širší teoretický dosah. Dôležité je, aby medzi výberom predmetu výskumu a výberom procedúr a techník bola priama súvislosť. Príprava metodiky patrí preto k najobťažnejšej práci, ktorej musí predchádzať dôkladné poznanie prostredia, podmienok atď.

Záverom referent zdôraznil, že marxistická sociológia je vedeckou disciplínou, plne zaangažovanou na vybudovaní socialistickej spoločnosti. No sociológia nevyrieši všetky problémy naraz. To znamená, že nemožno počítať ani s okamžitým ovplyvnením praxe. Na druhej strane by bolo nesprávne prijímať iba maximalistický program. Treba začať i s riešením čiastkových problémov krátkymi expertízami. Aby sme dosiahli úspech, nesmieme sa obmedziť iba na zbieranie vlastných skúseností. Bude treba nadväzovať plodné kontakty so socialistickými krajinami a preberať najosvedčenejšie metodiky z buržoáznej sociológie.

V ďalšej časti seminára odznel referát dr. S. S z o s t k i e w i c z a o niektorých otázkach sociológie priemyslu v Poľsku. Sociológia priemyslu je odvetvím sociológie práce. Skúma spoločenské javy, ktoré vznikajú v procese priemyselnej výroby. Výskumy poľských sociológov priemyslu sa nesú troma hlavnými smermi: predovšetkým sa skúma otázka pracovných síl, ďalej problematika fungovania priemyselného podniku a napokon zmeny v novovznikajúcich priemyselných oblastiach. V Poľsku sa teraz diskutuje o tom, aké je miesto a úloha sociológie priemyslu v organizačnom systéme podnikov. Ide o to, aby sociológ priemyslu slúžil tak vedeniu podniku, ako aj jeho osadenstvu, a nesuploval funkciu kádrovníka alebo poradcu riaditeľstva. Najlepšie výsledky sa dosiahli tam, kde sociológ pracoval pri oblastnom výbore strany alebo pri medzipodnikovom združení. Dnešná diskusia o týchto problémoch pripravuje základy optimálneho riešenia v budúcnosti. V závere vyslovil referent nádej, že sa spolupráca medzi slovenskými a poľskými sociológmi priemyslu bude rozvíjať práve tak priaznivo ako spolupráca medzi poľskými a slovenskými sociológmi dediny.

V poslednom referáte sa doc. dr. B. G a l ě s k i zapodieval otázkami používania metód a techník pri sociologickom výskume dediny. Vyšiel z toho, čo treba rozumieť pod sociológiou dediny. Je to jedna z najstarších sociologických disciplín, vznikajúca na začiatku 20. storočia v USA. Dedinský život predstavuje určitý dynamický systém, zložený z rôznorodých prvkov, ktoré treba skúmať komplexne. Bolo by nesprávne obmedziť sa na výskum spoločenského vedomia dediny izolovane od zmien v hospodárskej a sociálnej štruktúre. Zo systému dedinského života môžeme vyčleniť nasledujúce prvky: 1. roľnícke hospodárstvo; 2. povolanie roľníka; 3. roľnícka rodina; 4. dedina ako sociálna lokalita; 5. roľníctvo ako trieda. Treba preskúmať každý z týchto prvkov osobitne i v ich vzájomnej súvislosti a podmienenosti. Základnou metódou výskumu je komplexné objektívne bádanie. Iné metódy, napr. anketa, sú druhotné. Autobiografické materiály (listy do redakcií, pamäti) nemožno preveriť, no sú vhodné ako podklad pre vypracovanie

hypotézy. Údaje, ktoré možno získať pomocou ankety, sú dvojakej povahy. Niektoré majú objektívnu platnosť, sú verifikovateľné, iné verifikovať nemožno (názory, presvedčenie a pod.).

Teraz aspoň stručne k jednotlivým diskusným vystúpeniam:

D. S l e j š k a rozobral príčiny ťažkostí, ktoré vznikajú pri prešadzovaní sociológie v Čechách (nejestvuje konsolidované sociologické pracovisko, negatívne ovplyvňovanie verejnej mienky tlačou, vnútorné ťažkosti vyplývajúce z prechodu od deduktivity ku konkrétnym sociologickým výskumom). Ďalej vyslovil nesúhlas so Siráckeho koncepciou sociológie ako špeciálnej vednej disciplíny, lebo by to vraj viedlo k odtrhnutiu empirie od teórie (akademik S i r á c k y na to reagoval krátkou replikou; upozornil, že v referáte výslovne žiadal budovať sociológiu ako teoreticko-empirickú disciplínu). Venoval tiež pozornosť otázke vzťahu subjektívneho a objektívneho v sociologických výskumoch. Podotkol, že oponovaná metódika nesprávne zatláča do pozadia psychologickú stránku.

Súdruh H r z a l nadviazal na dávnejšie diskusie o predmete marxistickej sociológie a uviedol, že referáty, ktoré práve vypočul, ho nepresvedčili o nutnosti rozlišovať medzi sociológiou a historickým materializmom, resp. medzi sociológiou a vedeckým komunizmom. Problém je v tom, aby výskumy, ktoré už dávno organizuje strana a ostatné organizácie, boli postavené na vedeckejší základ.

V. W a g n e r žiadal, aby sa výber problémov, ktoré má skúmať sociológia, nedial živelne. Rovnako nesprávne je chcieť, aby sociológia plnila funkciu akejkoľvek spoločenskovednej havárijnej služby. Sociologický výskum musí mať premyslenú koncepciu. Treba vymedziť základné oblasti výskumu, v rámci ktorých jednotlivé čiastkové výskumy budú mať svoje určité miesto a vo svojom súhrne budú podávať ucelenú sústavu poznatkov o danej oblasti.

E. K a d l e c o v á informovala účastníkov seminára o výskume religiozity v Severomoravskom kraji, organizovanom oddelením ateizmu FÚ ČSAV. Administratívne zásahy, ku ktorým v tejto oblasti dochádzalo, vyvolávajú u občanov ešte aj dnes nedôveru voči akýmkoľvek formám získavania poznávacieho materiálu. Preto bolo treba venovať mimoriadnu pozornosť najmä výberu a inštrukciami výskumníkov. Zásadne to nesmú byť ľudia, ktorí sú nejakým spôsobom zainteresovaní na výsledkoch výskumu, alebo ľudia, ktorým by bol respondent tak či onak podriadený. Skúsenosti ukázali, že pri rešpektovaní tejto zásady a za predpokladu úplnej dobrovoľnosti a anonymity výskumu možno získať vierohodné údaje o zmýšľaní a subjektívnych postojoch ľudí.

Súdruh J o d l vyslovil presvedčenie, že hoci nejestvuje jednotná definícia sociológie, všetci sú zajedno v tom, že sociológiu treba robiť. Neslobodno však podceňovať určité postoje, prežívajúce z obdobia dogmatizmu, lebo môžu spôsobovať rôzne deformácie. Ako doklad uviedol výsledky výskumu brigád socialistickej práce v pražskom Sokolove. Pre túto publikáciu je príznačné, že sa v nej vychádza z apriórne prijatých teoretických téz, ktoré sa potom dodatočne ilustrujú empirickým materiálom. Ďalej upozornil, že u nás nehrozí ani tak nebezpečie anketománie, ako skôr anketofóbie. Bez anonymnej ankety nemožno čeliť zaužívanému inštitucionalizovanému vyslovovaniu náhľadov.

Súdruh Z e m k o hovoril o niektorých sociologických aspektoch výstavby a

architektúry a s. Kútik o otázkach triedenia sociologickej literatúry v knižniciach.

Súdržka Černíková sa vo svojom diskusnom príspevku vrátila k problematike predmetu sociológie. Každá veda skúma určitý typ zákonitostí, musí mať vlastnú empirickú bázu. Keď žiadame, aby sociológia skúmala spoločenské vzťahy, tak je to veľmi široké vymedzenie jej predmetu. Možno predpokladať, že vzniknú sociológie jednotlivých oblastí, akési úsekové sociológie, pričom jednotiacia funkcia pripadne všeobecnej sociológii. Jej úlohou bude vytvárať nové teórie a korigovať staré, prežiť.

Súruh Slabej vystúpil v diskusii ako lekár a súčasne ako priamy účastník sociologických prieskumov, ktoré v dvadsiatych a tridsiatych rokoch organizovali u nás davisti. Zdôraznil potrebu poznať tieto domáce marxistické sociologické tradície a vychádzať z nich. Potom prešiel k otázkam zdravotníckej osvety a ukázal, ako málo vieme o jej účinnosti. Žiada sa preskúmať, či je skutočne správne zameraná. Mnohé príznaky (vysoká spotreba liekov, miera práceneschopnosti, obrovská frekvencia v ambulanciách, potratovosť a pod.) nijako tomu nenasvedčujú.

Za seriózne zhodnotenie činnosti sociológov v predmníchovskej republike sa prihovárал aj J. Tauber. Práce Chalupného, Bláhu, Štefánka a ďalších nie sú púhymi ruralistickými táraninami. Všetko kladné a pozitívne treba si z nich osvojiť. Ďalej zdôraznil nutnosť komplexnosti výskumov. Za klasickú formu socialistického sociologického výskumu treba pokladať zúčastnený výskum. Zmeny, ktoré sa dnes na našej dedine odohrávajú, sú súčasťou všeobecného celosvetového procesu industrializácie poľnohospodárstva. Pravda, na západe prebieha tento proces inakšie, ale sú tu aj analógie. Napokon označil situáciu, keď u nás sociológia nemá svoj vlastný časopis, za neudržateľnú.

Súruh Apathy žiadal, aby sa na budúcich podobných podujatiach, ako bol tento seminár, väčšia pozornosť venovala metódam a metodikám výskumu. Ďalej vyzdvihol nutnosť úzkej spolupráce medzi sociológiou a etnografiou. Treba stanoviť styčné body, aby sa nestalo, že sa hraničnými problémami nebude zapodievať nikto.

Nasledujúce diskusné príspevky mali informatívny charakter. V. Rejholec zoznámil účastníkov seminára s výsledkami oponentúry. O doterajšom priebehu výskumných prác k téme *Vznik triedy socialistického družstevného roľníctva na Slovensku*, ktoré organizuje Katedra marxizmu-leninizmu na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre, hovoril s. Šťastný. F. Vartík informoval o tom, ako sa mieni Filozofická fakulta UK v Bratislave vyrovnáva s úlohami na úseku prípravy budúcich kvalifikovaných sociologických kádrov (začne sa so špecializovaním poslucháčov na sociológiu po 2.—3. ročníku, neskoršie sa bude sociológia prednášať ako osobitný predmet). M. Katriak podal stručnú zprávu o činnosti prípravného výboru Československej sociologickej spoločnosti na Slovensku (predbežne má výbor k dispozícii 52 prihlášok).

S obsahom materiálu, ktorý pripravila komisia pre sociologický výskum pri ÚV KSČ, zoznámil prítomných s. Tomášek. Konštatoval, že referáty s. Siráckeho i s. Pašiaka sa niesli v duchu tohto materiálu. Sociológia má byť relatívne samostatnou vednou disciplínou, bohato členenou vertikálne (všeobecná sociológia,

teória metodík, špeciálna sociológia, sociologický výskum) i horizontálne. Má sa zamerať na tri spoločensky závažné tematické okruhy: a) vplyv materiálno-technickej základne na spoločenské vzťahy; b) zmeny v triednej štruktúre; c) kultúrna revolúcia. Okrem základných sociologických pracovísk (Vysoká stranická škola, ČSAV, SAV, Výskumný ústav poľnohospodárskej ekonomiky, Vysoká škola ekonomická) sa počíta so zriadením menších katedrií sociológie na viacerých vysokých školách. Ostáva otvorenou otázka, komu zveriť funkciu koordinátora. Dňa 27. novembra 1963 schválilo Prezídium ČSAV stanovy Československej sociologickej spoločnosti, takže v krátkom čase (január 1964) sa bude môcť zísť ustavujúca schôdza. Problém sociologického časopisu spolu s materiálom prerokuje ideologická komisia ÚV KSČ 10 decembra 1963.

Na záver prijali účastníci seminára šesť návrhov na praktické opatrenia: 1. aby Slovenský výbor Československej spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov zaviedol od roku 1964 dvojsemestrový kurz o základných otázkach sociologického výskumu; 2. aby sa na bratislavskej univerzite zriadilo postgraduálne štúdium sociológie; 3. aby Československá sociologická spoločnosť vydávala štvrťročne informačný bulletin a v prvom kvartáli 1964 usporiadala seminár k metodikám a technikám sociologického výskumu; 4. aby vedecké kolégium pre filozofiu, psychológiu a pedagogiku poverilo oddelenie sociologického výskumu pri Filozofickom ústave SAV koordináciou sociologických výskumov na Slovensku; 5. aby oddelenie sociologického výskumu vypracovalo pre Univerzitnú knižnicu v Bratislave návrh na triedenie sociologickej literatúry; 6. aby materiály zo seminára vyšli ako zborník.

J. Jančovičová, R. Roško

PREDNÁŠKA O PREDMETE VEDECKÉHO KOMUNIZMU

Prof. A. M. Kovalev, člen Katedry vedeckého komunizmu Filozofickej fakulty Moskovskej štátnej univerzity M. V. Lomonosovova, navštívil v novembri 1963 v rámci študijnej cesty niektoré katedry marxizmu-leninizmu na našich vysokých školách. Diskusia s prof. Kovalevom sa tu sústredila najmä na otázku ponímania predmetu vedeckého komunizmu ako základnej súčasti marxizmu-leninizmu a na niektoré otázky výučby vedeckého komunizmu na vysokých školách. Prinášame stručnú informáciu o niektorých názoroch prof. Kovaleva.

Úloha a význam teórie vedeckého komunizmu — základnej súčasti marxisticko-leninskej teórie — v súčasných podmienkach neobyčajne vzrastá. Ak do víťazstva socialistickej revolúcie a vybudovania socializmu učenie o komunizme bolo výsledkom teoretických zovšeobecnení preskúmaných protirečení kapitalistickej spoločnosti, v novej etape vývoja, v etape prechodu od socializmu ku komunizmu sa vedecký komunizmus ako teória o vybudovaní komunistickej spoločnosti stal vedou, ktorá je overená spoločenskou praxou, vybudovanou prvou fázou komunistickej spoločnosti — socializmom. Vedecký komunizmus tým dostáva aj nový objekt ďalšieho teoretického skúmania.